

Peníze a jejich role v ekonomice

- Reálná ekonomika (výroba pomocí VF) vs. peněžní (peníze v různých podobách a utváření cen)
- Bez peněžních procesů by však ty reálné probíhaly jen stěží (měření procesů v peněžních jednotkách a následné srovnání efektivity)
- V historii byly i snahy o odstranění peněz
- **Peníze**= takový statek, který v určité společnosti slouží jako všeobecně přijímaný prostředek směny (platidlo)
- Z pohledu práva se používá zákonné platidlo, tj. měna daného státu (v ČR koruna, zatím)

Funkce peněz

- Prostředek směny = zprostředkovávají koupi a prodej zboží a služeb, přinesly tak zjednodušení obchodu ve srovnání s barterovou směnou
- Zúčtovací jednotka = peníze vyjadřují ceny statků, hmotná a nehmotná aktiva (tzv. oceňování) – kalkulační proces
- Uchovatel hodnoty = lze uchovat hodnotu pro budoucí spotřebu a na základě současné odložené spotřeby akumulovat peníze a vytvářet budoucí bohatství

Vlastnosti peněz

- dělitelnost = hlavní výhoda peněz, lze je rozložit na menší jednotky (např. koruna a haléře vs. mušle)
- zaměnitelnost = účastníkům směny je jedno, v jaké formě či složení peníze vydají/přijmou, dokud platí, že dohromady dají smluvenou cenu (10x100 Kč = 1x 1000 Kč)
- přenositelnost = oproti drahým kovům výrazně lehčí a jsou tak nižší transakční náklady
- trvalost a trvanlivost = není navržena žádná expirace, delší životnost

Historie peněz

- Barterový obchod
- Komoditní peníze (ve formě plátna, kožešin, drahých kovů ale i cigaret ve vězení apod.)
- Postupně převažovalo **zlato** a **stříbro** (viz Václav a jeho platba Němcům 120 volů a 500 hřiven stříbra)
- **Stříbrné mince** (běžné transakce) a zlato (větší obchody)
- S rozvojem manufaktur se zrychloval obchod a drahé kovy byly postupně nahrazovány modernějšími formami, tj. **papírovými bankovkami** (speciální dlužní úpisy komerčních bank na základě uložení zlata v bance) – postupně přechod plně do rukou státu
- Státovky

Poptávka po penězích

- Přání ekonomických subjektů držet peníze jako prostředek směny a uchovatele hodnoty
- MD= množství poptávaných peněz při určité úrokové míře (cena peněz)
- Jinak řečeno – přání ekonomických subjektů držet určitou velikost zásoby peněz= peněžní zůstatky
- Nominální vs. reálné peněžní zůstatky
- Rozdílné motivy poptávky po penězích (transakční a spekulativní)

Poptávka po penězích

- **Transakční poptávka** - založena na funkci peněz jako prostředníka směny. Ekonomické subjekty tak drží určitou peněžní zásobu. Časový nesoulad (kupuji pořád, ale výplata 1x za měsíc) + opatrnostní motiv
- **Spekulační poptávka** - založena na funkci peněz jako uchovatele hodnoty. Ekonomické subjekty tvoří tzv. portfolio svých aktiv (diverzifikace s cílem snížení rizika). Drží peníze za účelem investice např. do cenných papírů, nemovitostí

POPTÁVKA PO PENĚZÍCH

Množství peněz, které jsou lidé ochotni držet a tudíž poptávat roste s poklesem ceny peněz, tj. s poklesem úrokové míry (posuny po křivce MD)

Úroková
míra

i

MD_0

M (množství peněz)

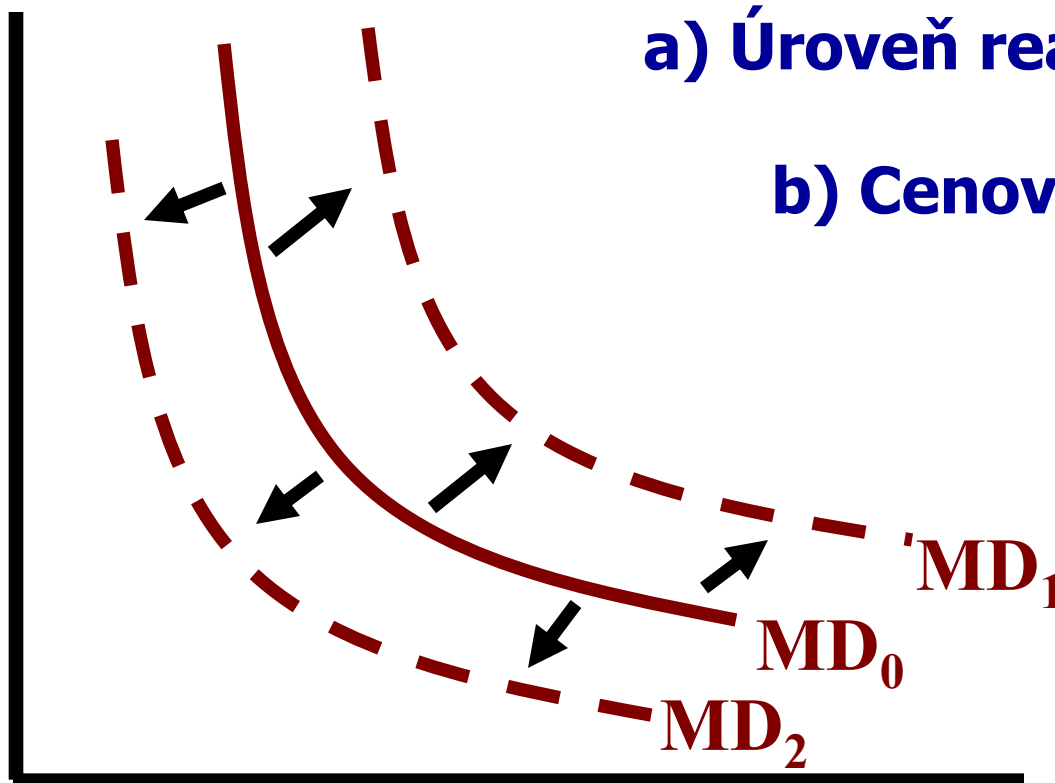
Poptávka po penězích

- Chování ekonomických subjektů a náklady držby peněz – hotovost + běžný účet jsou velmi likvidní, ale nenesou vysoký úrok a vznikají tak náklady obětované příležitosti v podobě ušlého zisku
- Důležitý je proto vývoj úrokové míry jakožto zásadního faktoru změny poptávaného množství
- U spekulativní části poptávky hraje roli očekávání změn úrokové míry (při nízké roste)

POPTÁVKA PO PENĚZÍCH

Úroková
míra
 i

a) Úroveň reálných důchodů

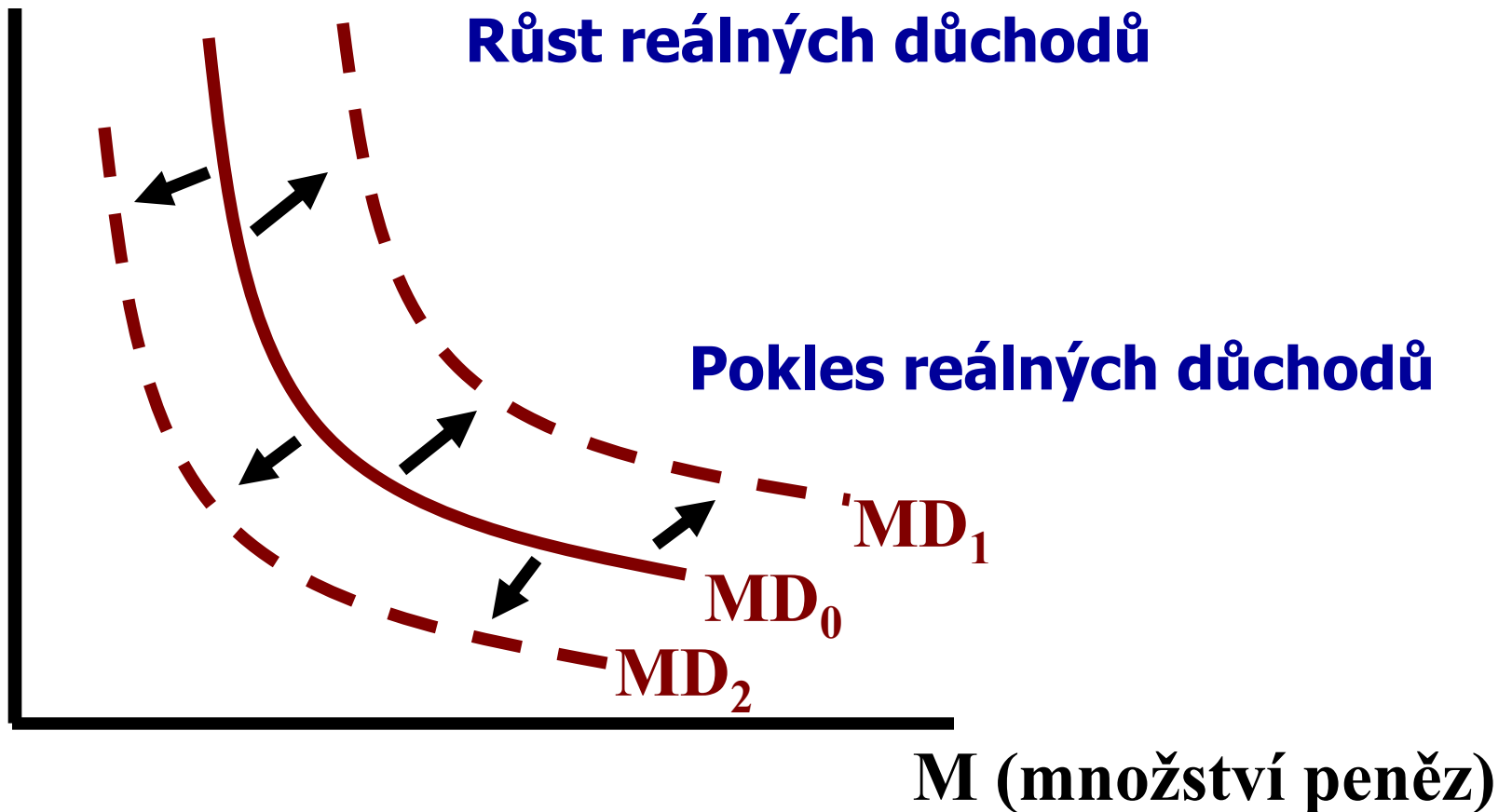
b) Cenová hladina

M (množství peněz)

POPTÁVKA PO PENĚZÍCH

Vliv změn reálného důchodu na poptávku po penězích

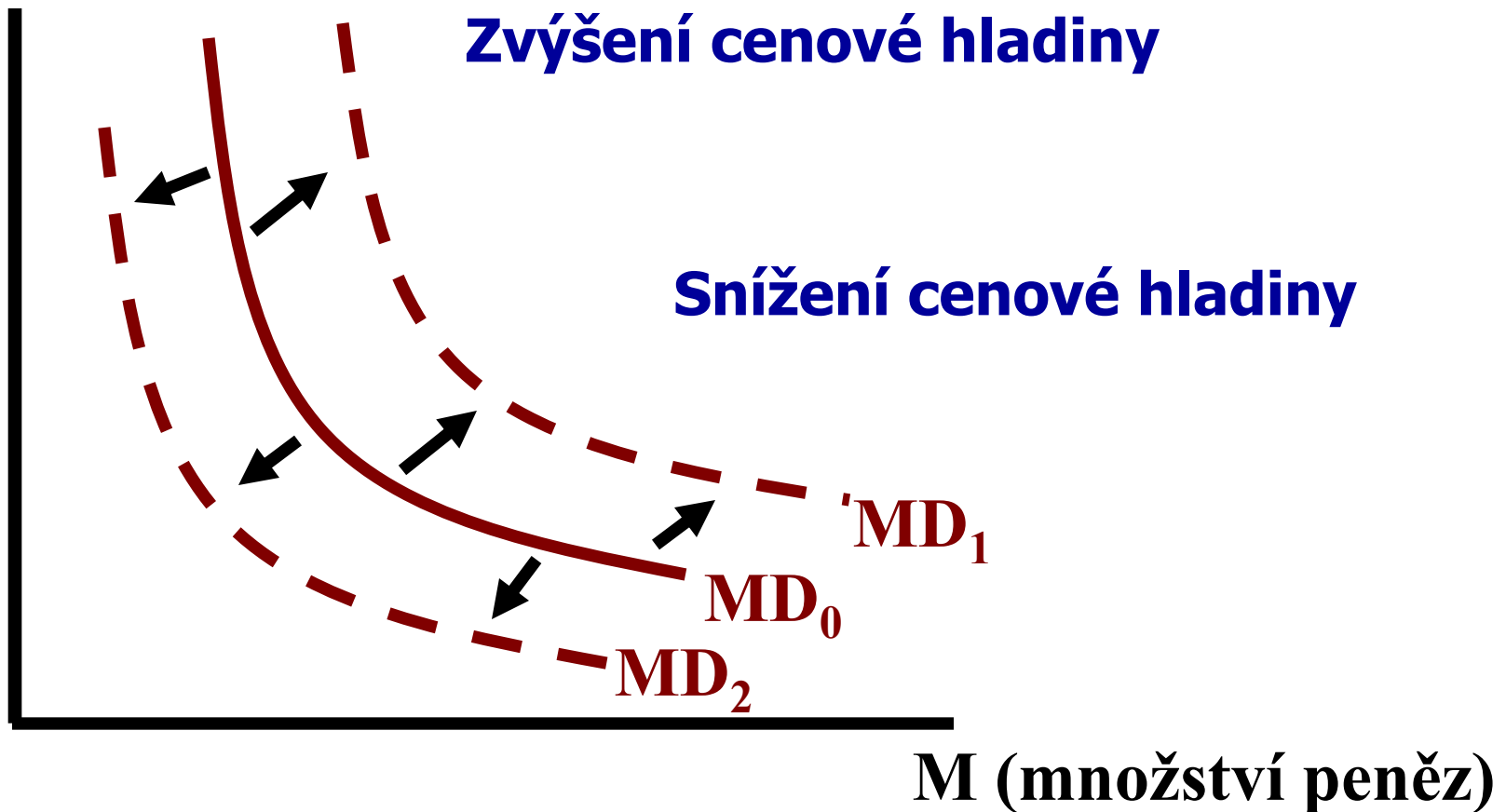
Úroková
míra
 i

POPTÁVKA PO PENĚZÍCH

Vliv změn cenové hladiny na poptávku po penězích

Úroková
míra
 i

NABÍDKA PENĚZ

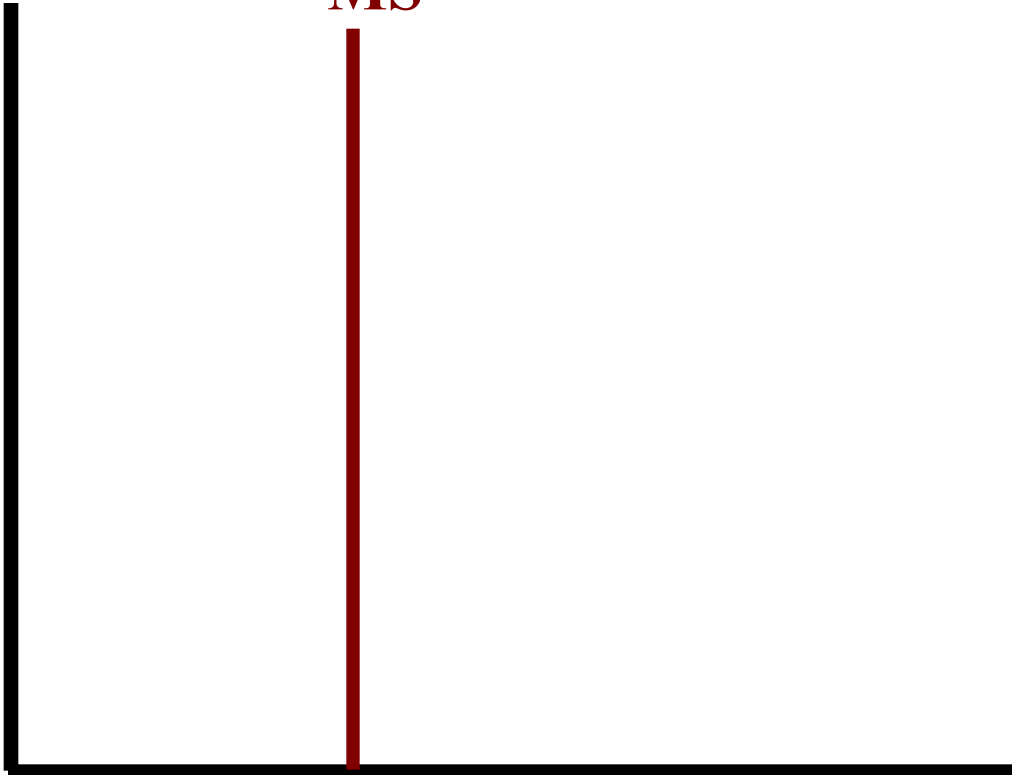
Určuje ji centrální banka a bankovní sektor a MS
nezávisí na úrokové míře (exogenní makro veličina)

Úroková

míra

i

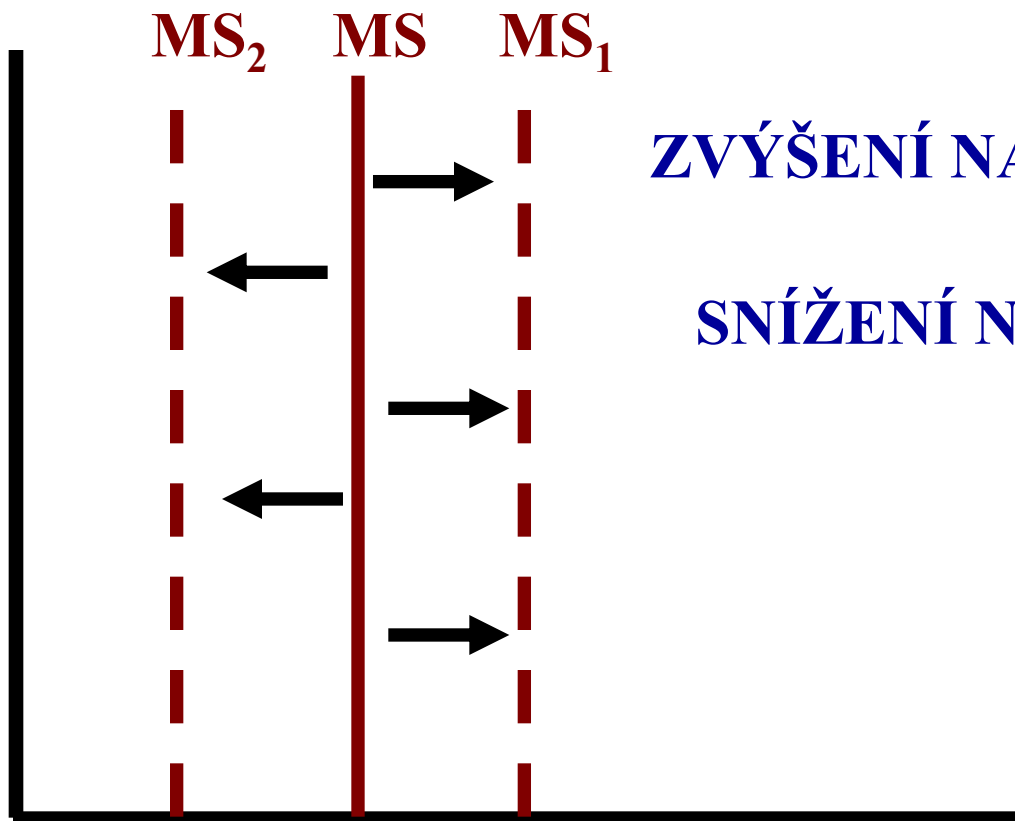
MS

M (množství peněz)

NABÍDKA PENĚZ

Úroková
míra
 i

ZVÝŠENÍ NABÍDKY PENĚZ

SNÍŽENÍ NABÍDKY PENĚZ

M (množství peněz)

Rovnováha na trhu peněz

Úroková
míra

i

i_1

i_E

i_2

MS

E

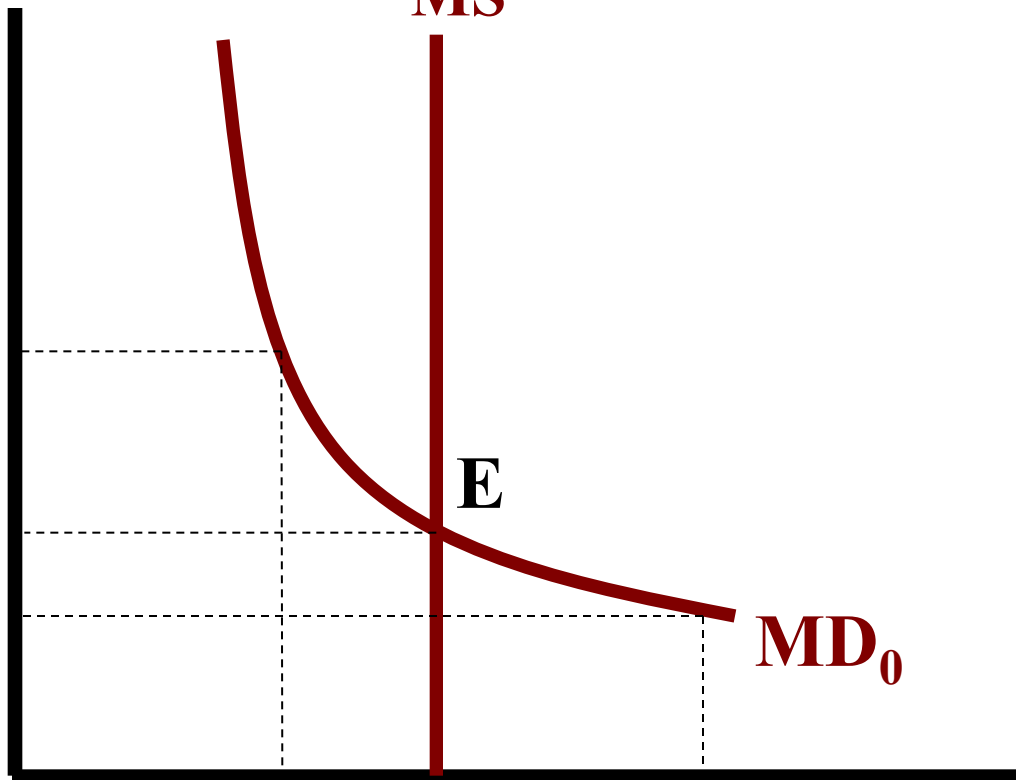
MD₀

M_1

M_E

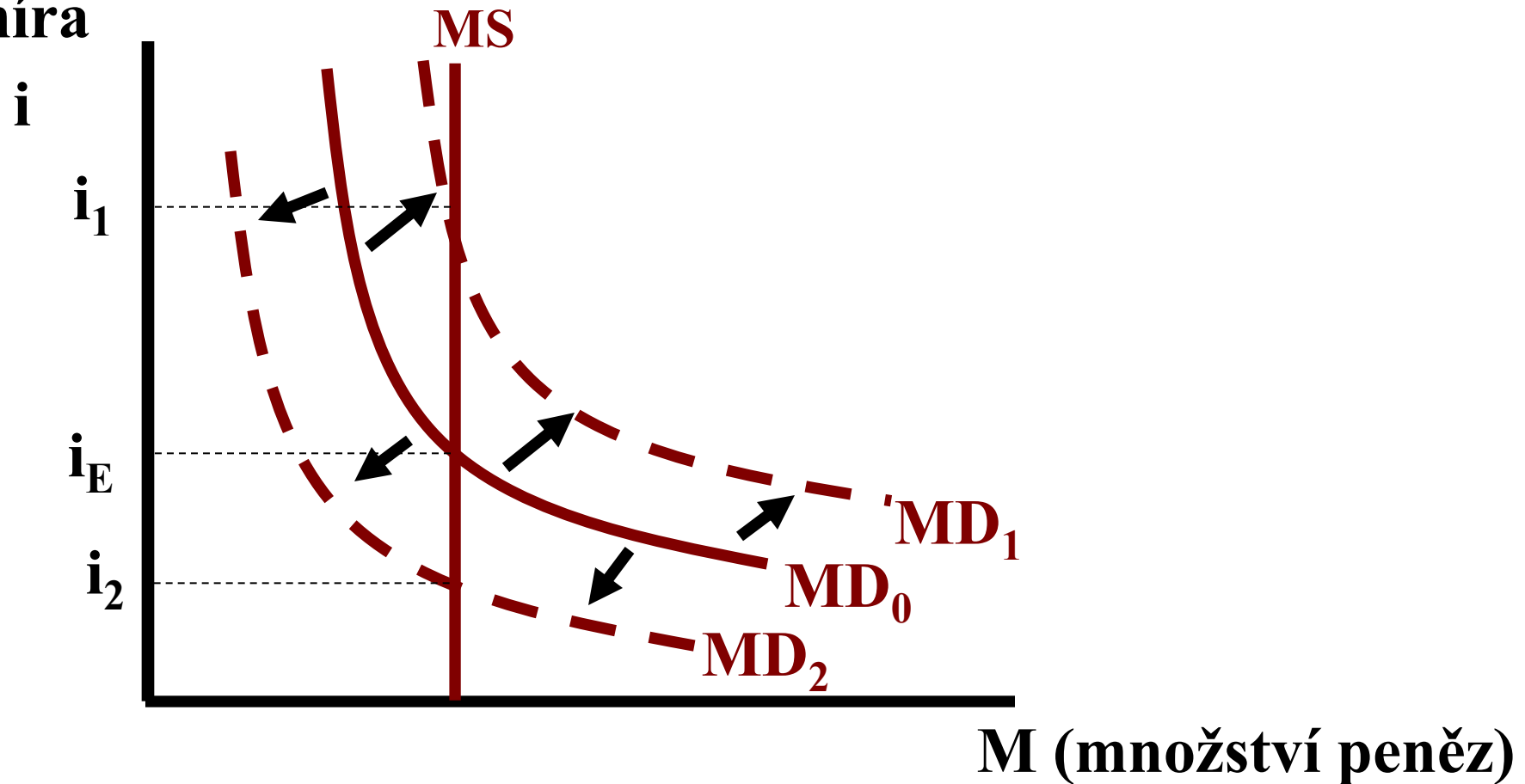
M_2

M (množství peněz)

Rovnováha na trhu peněz

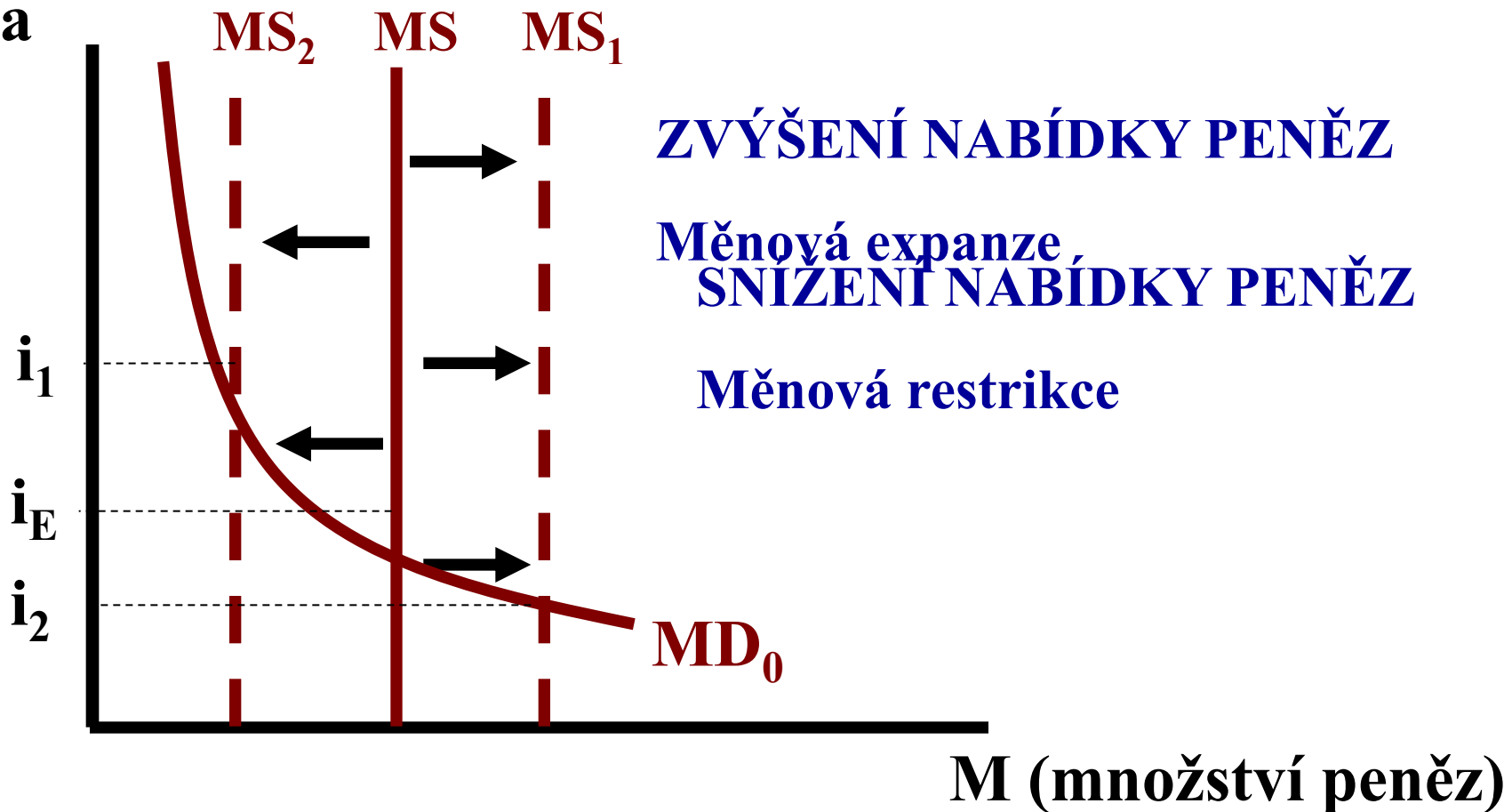
Úroková
míra

Rovnováha na trhu peněz

Úroková
míra

i

Účetní bilance zlatníka (předchůdce banky)

AKTIVA	PASIVA
Rezervy 100	Vklad 100

Za uchování zlata u zlatníka platil obchodník poplatek

Účetní bilance zlatníka (předchůdce banky)

AKTIVA	PASIVA
<p data-bbox="338 849 772 935">Rezervy 25</p> <p data-bbox="222 963 917 1078">Poskytnuté úvěry 75</p>	<p data-bbox="1207 849 1593 949">Vklad 100</p> <p data-bbox="1091 1063 1748 1170">V oběhu 175 liber</p>
<p data-bbox="550 1285 1497 1385">75 liber jako nové peníze</p>	

Shrnutí historického vývoje bank

- Čím nižší jsou rezervy, tím více je poskytnutých úvěrů a tím více je peněz v oběhu
- Nejdříve platili obchodníci zlatníkům poplatky za uschování peněz, časem se ale ukázalo, že je to velmi výnosný byznys=>přestali je vybírat a začali lákat vkladatele tím, že jim dokonce nabídli odměnu za poskytnutí vkladu
- Samozřejmě, poplatek za poskytnutí úvěru je vyšší než za poskytnutí vkladu

Jak banky tvoří peníze – peněžní multiplikátor

- Proces, v němž se z jedné koruny vytvoří několik dodatečných korun
- Budeme aplikovat technologii tohoto procesu
- Centrální banka stanovila PMR ve výši 2,0 %
- Peněžní multiplikátor udává *maximální objem depozitních peněz, které mohou být vytvořeny jednou korunou přebytečných rezerv obchodní banky při dané míře PMR*

Jak banky tvoří peníze – peněžní multiplikátor

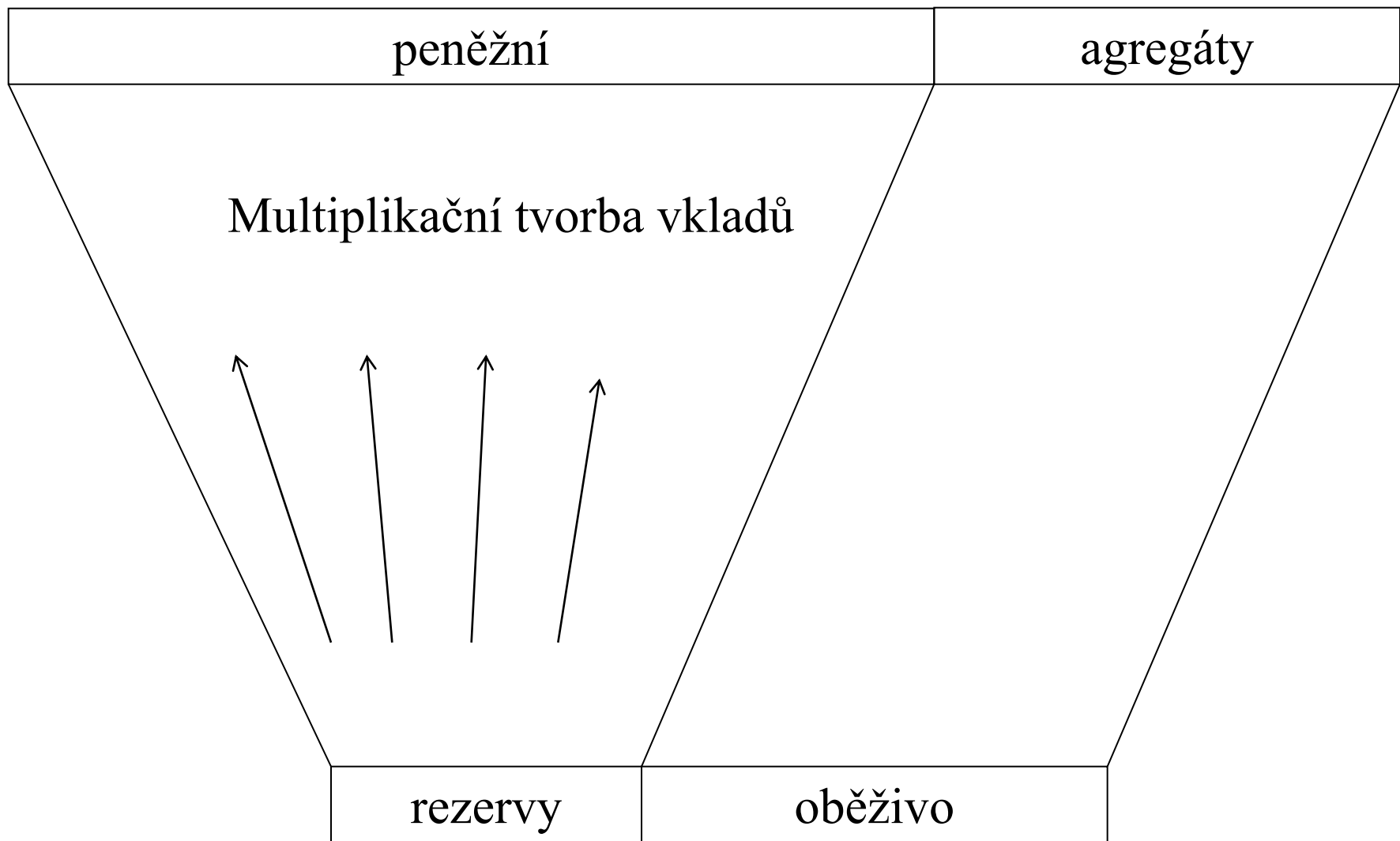
- **1. Je-li sazba PMR 2 % a vklad u banky 10 000 Kč (1. generace):**
  - a) popište proces tvorby bankovních depozit pro 4 generace bank,
  - b) kolik depozitních peněz vznikne působením multiplikačního efektu,
  - c) jaký přírůstek nabídky peněz vyvolá původní vklad,
  - d) kolik činí vklad u banky tzv. „4. generace“?

Peněžní řetězec

cyklus	Vklad	Povinná rezerva	Přebytečná rezerva	Poskytnutý úvěr
1 (banka A)	10 000	200	9800	9800
2 (banka B)	9800	196	9604	9604
3 (banka C)	9604	192,08	9411,92	9411,92
4 (banka D)	9411,92	188,2384	9223,6816	Atd...
.				
.				
celkem	500 000	10 000		490 000

Měnová a peněžní báze

- Měnová báze = oběživo + bankovní rezervy
- Peněžní zásoba = oběživo + vklady
- Na měnové bázi na základě multiplikačního efektu tvorby vkladů vzniká tzv. peněžní zásoba
- Peněžní multiplikátor udává, jak velký přírůstek peněžní zásoby bude vyvolán určitým přírůstkem měnové báze
- Peněžní multiplikátor bude tím větší, čím menší je míra bankovních rezerv a čím menší podíl peněz drží lidé jako oběživo

Peněžní agregáty

- V současné době je velká rozmanitost
- Hotovostní (mince a bankovky) a bezhotovostní peníze (vklady na účtech)
- Zásadní otázka: kolik peněz má v ekonomice působit?
- Rozlišujeme několik peněžních agregátů, které se od sebe odlišují stupněm likvidity (připravenost finančních aktiv k platbám)

Peněžní agregáty

- **M1** = nejlikvidnější aktiva, tj. hotovostní oběživo (bankovky a mince v oběhu) a netermínované vklady v domácí měně, tj. vklady na běžných účtech (skrze platební karty s nimi hradíme běžné nákupy)
- **M2** = peníze v širším slova smyslu, M1+ termínované vklady (možnost jejich použití je omezená např. výpovědní lhůtou do 3 měsíců či splatností do 2 let)
- **M3** = M2+ obchodovatelné nástroje emitované sektorem měnových finančních institucí (akcie/podílové listy fondů peněžního trhu a papíry peněžního trhu, a repo operace.)

Kvantitativní teorie peněz

- Zkoumá vztah mezi množstvím peněz v oběhu a cenovou hladinou
- **Předpoklad**: ceny zboží jsou závislé na množství peněz v oběhu. Roste-li množství peněz, roste proporcionálně i cenová hladina
- Rovnice směny

$$M*V=P*Q$$

- M=množství peněz v oběhu (peněžní zásoba); V=rychlost obratu peněz; P=cenová hladina; Q=reálný produkt
- Rychlost obratu peněz (V)- vyjadřuje rychlost, s jakou peníze přecházejí mezi ekonomickými subjekty čili udává, kolik prodejů a koupí zprostředkuje za rok jedna peněžní jednotka (relativně stálá)

Kvantitativní teorie peněz

- Reálný produkt (Q) vynásobený úrovní cenové hladiny (P) nám dává nominální produkt
- Potom platí:

$$V = \frac{\textit{nominální produkt}}{\textit{peněžní zásoba}}$$

- Souvislosti:
  1. Úroveň cen se mění přímo úměrně k množství peněz v oběhu
  2. Úroveň cen se mění přímo úměrně k rychlosti obratu peněz
  3. Úroveň cen mění nepřímo úměrně k objemu produkce (reálnému produktu)
- Při růstu M bude růst i P (za předpokladu fixního Q a V) čili dochází k inflaci

Nová kvantitativní teorie

- Existuje těsný vztah mezi velikostí M a velikostí nominálního domácího produktu (spíše v LR)
- Peníze **nejsou neutrální** v krátkém období (1-2 roky) – změny M mají účinek na změny reálných veličin (reálná úrok. míra, reálný měnový kurz a na reálný Y)
- Peníze **jsou neutrální** v dlouhém období (ovlivňují pouze P , zatímco reálné veličiny se nemění)
- Inflace jakožto výlučně peněžní jev (jedinou příčinou je nadměrný růst peněžní zásoby)

Role centrální banky

- Zodpovědnost za regulaci bankovního systému a dohled nad jeho fungováním
- CB=nejvyšší monetární autorita
- Je zřízena Ústavou České republiky a svou činnost vyvíjí v souladu se zákonem č. 6/1993 Sb
- **Cíl: cenová stabilita**, dále pak pečuje o finanční stabilitu
- určuje měnovou politiku, vydává bankovky a mince, řídí a dohlíží na peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank. Vykonává dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijním připojištěním, družstevními záložnami, institucemi elektronických peněz a směnárny

Role centrální banky

- Jako ústřední banka poskytuje ČNB bankovní služby státu a veřejnému sektoru.
- Vede účty organizacím a osobám napojeným na státní rozpočet. Na základě dohody s Ministerstvem financí provádí v souladu s rozpočtovými pravidly operace spojené s emisemi státních dluhopisů a investicemi na finančních trzích.
- Nejvyšším řídicím orgánem je **Bankovní rada** (guvernér Jiří Rusnok, 2 viceguvernéři a 4 členové)
- Důležitá je její **nezávislost**

Role centrální banky

- **Personální nezávislost** - Sedmičlennou bankovní radu ČNB jmenuje a odvolává prezident republiky bez asistence vlády
- **Institucionální nezávislost** - bankovní rada ČNB při plnění svých zákonem stanovených cílů a výkonu svých dalších činností nesmí přijímat ani vyžadovat pokyny od prezidenta, parlamentu, vlády či jakýchkoli jiných subjektů.
- **Funkční nezávislost** - autonomie ČNB při formulování inflačních cílů a nástrojů k jejich dosažení.
- **Finanční nezávislost** - zákaz přímého financování veřejného sektoru a jím řízených subjektů

